

ПСИХОКОРЕКЦІЙНІ ЧИННИКИ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Бабина Віталіна

У межах експериментального дослідження на базі Віньковецького ліцею Віньковецької селищної ради Хмельницької області проведено оцінку ефективності авторської психологічної програми впливу на конфліктну поведінку підлітків. Застосовано комплекс методів: теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури, моделювання, а також емпіричні – констатуючий та формулюючий експеримент із використанням психодіагностичних методик (опитувальник К. Томаса, особистісний опитувальник Р. Кеттелла, методика інтерперсональної взаємодії Т. Лірі, шкала агресії Басса–Даркі). Статистичну обробку результатів здійснено за допомогою Т-критерію Вілкоксона.

Метою тези є обґрунтування психологічних детермінант конфліктної поведінки підлітків.

Отримані результати демонструють позитивну динаміку змін у конфліктній поведінці підлітків після реалізації програми. Зокрема, спостерігається зменшення кількості учнів, які обирають деструктивну стратегію змагання (з 34,6% до 7,7%), збільшення частки тих, хто використовує стратегії співпраці (з 27% до 38,4%) та конструктивного пристосування (15,4%). Підвищилась готовність підлітків до діалогу, компромісів та виявлення емпатії у міжособистісній взаємодії. Статистичні показники (Темп = 30,5; Темп = 34 при похибці 1%) підтвердили достовірність отриманих змін та правильність висунутої гіпотези щодо ефективності психологічного впливу.

Реалізована психокорекційна програма довела свою ефективність у напрямі зниження рівня агресивності та конфліктності, формування конструктивних стратегій поведінки, розвитку емоційного самоконтролю та соціальної компетентності. На основі результатів були розроблені практичні рекомендації для батьків і педагогів з метою підтримки підлітків у подоланні конфліктних тенденцій та розвитку адаптивної

поведінки в соціальному середовищі.

Результати експериментального дослідження підтверджують висунуту гіпотезу про те, що конфліктна поведінка підлітків значною мірою зумовлена індивідуально-психологічними особливостями. Аналіз даних, отриманих за допомогою валідних психодіагностичних методик (тест Р. Кеттелла, методика Лірі, шкала агресії Басса–Дарки тощо), засвідчив, що підлітки з вираженими проявами імпульсивності, емоційної дисрегуляції, високого рівня тривожності та акцентуацій характеру демонстрували переважно деструктивні стратегії поведінки в конфлікті (змагання, уникнення). Водночас, після впровадження психологічної програми, спрямованої на розвиток емоційного самоконтролю, емпатії та соціальної компетентності, відбулися позитивні зміни (рис. 1): значно зменшилася частка підлітків, які обирають змагальну стратегію (з 34,6% до 7,7%), і зросла кількість тих, хто віддає перевагу співпраці (з 27% до 38,4%) та поступливості.

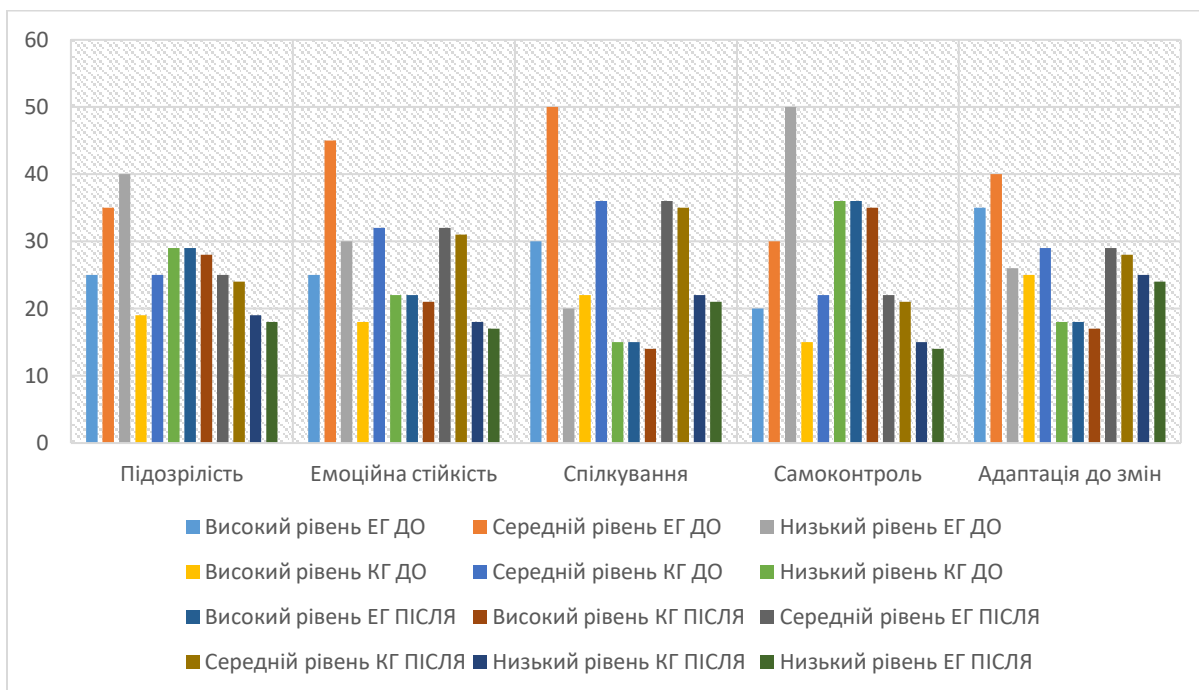

Рис. 1. Результати дослідження адаптивності в конфлікті за методиками ICL та Басса–Дарки

Такі показники свідчать про зниження конфліктності та агресивності у поведінці підлітків з одночасним посиленням конструктивних моделей взаємодії. Позитивні зміни, зафіксовані за допомогою Т-критерію Вілкоксона (Темп = 30,5; Темп = 34;

похибка $\leq 1\%$), є статистично достовірними. Отже, підтверджено, що розвиток таких психологічних якостей, як емоційна регуляція, самоконтроль, стійкі особистісні риси та емпатія, справді знижує ймовірність конфліктної поведінки, що повністю відповідає змісту висунутої гіпотези.

Загальна тенденція показує, що учасники експериментальної групи після програми продемонстрували позитивні зміни у всіх ключових психологічних показниках, тоді як у контрольній групі покращення були менш вираженими або мали регресивний характер. Вони засвідчують ефективність запропонованої програми у формуванні адаптивної поведінки, стабілізації емоційного стану та покращенні соціальних навичок підлітків.

Отже, конфліктність підлітків є складним багатофакторним явищем, що зумовлюється сукупністю індивідуально-психологічних особливостей, зокрема емоційною нестабільністю, імпульсивністю, рівнем тривожності, особливостями самооцінки та сформованістю навичок саморегуляції. Підлітковий вік як сензитивний період розвитку характеризується прагненням до самоствердження, що, у поєднанні з недостатньо розвиненими комунікативними вміннями, підвищує ризик виникнення конфліктних ситуацій. Водночас встановлено, що характер конфліктної поведінки безпосередньо залежить від рівня розвитку емоційної регуляції, соціальної компетентності та досвіду міжособистісної взаємодії. Таким чином, розуміння індивідуально-психологічних передумов конфліктності створює основу для розробки ефективних психокорекційних програм, спрямованих на формування конструктивних моделей поведінки та гармонізацію взаємин у підлітковому середовищі.

Список використаних джерел

1. Балабанова Л.В., Савельєва К.В. *Конфліктологія: Навч. посібник*. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2009. 280 с.
2. Бикова С. В. Соціально-психологічні аспекти конфліктів у молодіжному середовищі. Одеса: ОНУ, 2021. 198 с.
3. Бондаренко О. Ф. Соціально-психологічні чинники конфліктної поведінки школярів. Наукові студії з соціальної та політичної психології, 2020. Вип. 46. Р. 112–120.